

**ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆԸ ՈՐՊԵՍ ՍՈՑԻԱԼԱԿԱՆ
ԶԳԱՑՄՈՒՆՔՆԵՐԻ ՁԵՎԱՎՈՐՄԱՆ ՄԻՋՈՑ ԱՎԱԳ
ՆԱԽԱԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՏԱՐԻՔՈՒՄ**

Պոնոմարենկո Ի. Ռ., Ասմարյան Ք. Ժ., Խուզեյան Ա. Վ.

Մույն հոդվածում անդրադարձել ենք ավագ նախադպրոցական տարիքում բարոյական դաստիարակության կարևորությանը, որի արդյունքում երեխաների մոտ զարգանում և ձևավորվում է բարոյական գիտակցություն և սոցիալական զգացմունքներ:

Բանալի բառեր. բարոյական դաստիարակություն, բարոյական գիտակցություն, սոցիալական զգացմունքներ, ավագ նախադպրոցական տարիք:

Նախաբան: Նախադպրոցական տարիքի երեխան նման է ամբողջական մի զգայարանի. ընկալում և զգում է ամեն մանրուք, միշտ պատրաստ է արձագանքելու և հուզականությամբ մասնակցելու շրջապատում տեղի ունեցող իրադարձություններին: Երեխան շրջապատող աշխարհն ընկալում է տպավորությունների և կերպարների միջոցով, որոնք խոր հետք են թողնում երեխայի կյանքում և երբեք չեն մոռացվում, ուստի շատ կարևոր է հենց նախադպրոցական տարիքից նպաստել երեխաների բարոյական դաստիարակությանը և սոցիալական զգացմունքների զարգացմանը:

Բարոյական դաստիարակության հարցը մշտապես հետաքրքրել է մանկավարժ-տեսաբաններին, որոնք փորձել են խմբավորել խնդիրները բարոյական դաստիարակության նպատակին հասնելու իրենց տրամաբանությամբ: Ուշադրության են արժանի խորհրդային մանկավարժության ներկայացուցիչների՝ Վ. Ի. Լոզինովայի և Պ. Գ. Սամուրոկովայի՝ նախադպրոցականի բարոյական դաստիարակության մոտեցումը, որն առավել կարևորում է բարոյական գիտակցության զարգացման անհրաժեշտությունը, թեև այդ դեպքում արդյունքները

հաճախ տեսանելի չեն: Բարոյական դաստիարակության խնդիրները, ըստ Վ. Ի. Լոգինովայի և Պ. Գ. Սամուրոկովայի, իրականացվում են որոշակի տրամաբանությամբ և բաժանվում են երեք խմբի հետևյալ հաջորդականությամբ.

- բարոյական գիտակցության զարգացման խնդիրներ,
- բարոյական վարքագծի ձևավորման խնդիրներ,
- բարոյական զգացմունքների և հարաբերությունների հաստատման խնդիրներ:

Ժամանակակից նախադպրոցական մանկավարժությունը, սկզբունքորեն ընդունելով Վ. Ի. Լոգինովայի և Պ. Գ. Սամուրոկովայի դասակարգման մոտեցումը, առավել կարևորում է խնդիրների իրականացման ոչ այնքան հաջորդականությունը, որքան կազմակերպման եղանակը [6]:

Ժամանակակից դասակարգմամբ բարոյական դաստիարակության խնդիրները բաժանվում են երկու խմբի.

- խնդիրներ, որոնք ուղղված են բարոյական դաստիարակության մեխանիզմի բաղադրատարրերի ձևավորմանը,
- խնդիրներ՝ ուղղված անձնային բարոյական հատկությունների ձևավորմանը:

Առաջին խմբի խնդիրները կայուն են և անփոփոխ և նպաստում են երեխայի մեջ բարոյականության յուրաքանչյուր բաղադրիչի ինքնուրույն ձևավորմանը:

Երկրորդ խմբի խնդիրներն իրենց բնույթով փոփոխական են ու շարժուն, դրանք բնորոշում են տվյալ հասարակության պահանջները՝ վաղվա քաղաքացու անձնային որակների ձևավորման ուղղությամբ: Եթե նախկինում հասարակությունն առավել կարևորում էր հայրենասիրության և ինտերնացիոնալիզմի, աշխատասիրության և կոլեկտիվիզմի դաստիարակությունը, ապա հասարակության զարգացման ներկա ժամանակահատվածում շեշտադրվում են այնպիսի անձնային հատկություններ, ինչպիսիք են՝ մարդասիրությունը (բարությունը) և հանդուրժողականությունը, ձեռներեցությունը և կյանքի հանդեպ ակտիվ դիրքորոշումը, ստեղծագործական ընդունակությունները և կրեատիվ-ստեղծարար դիրքորոշումը, ինքնասիրությունն ու արժանապատվությունը, հայրենասիրությունը, աշխատասիրությունն ու համագործակցելու կարողությունները, քաղաքացիական հատկությունները, այսինքն՝ այն ամենը, ինչ հանգեցնում է սոցիալական զգացմունքների զարգացմանն ու ձևավորմանը:

Անհատակողմնորոշիչ գործընթացը նախադպրոցական տարիքում ուղղված է երջանիկ լինելու զգացողության զարգացմանը, որն արտահայտվում է երեխայի բարձր տրամադրությամբ, սեփական ուժերին վստահությամբ և հաղորդակցվելու ու համագործակցելու պատրաստակամությամբ [4, էջ 161]:

Լ. Ի. Բոժովիչը նշում է, որ հասուն տարիքում բարությունն ու մարդասիրությունը անձնային ներքին զգացողություններ են, իսկ նախադպրոցական տարիքում՝ երեխայի հոգեկան ակտիվության դրսևորումներ, որոնք մղված են գործողությունների և հարաբերությունների հաստատման [3]:

Բարոյական դաստիարակության տեսական հիմքերը բխում են բարոյագիտությունից, որն ուսումնասիրում և մշակում է բարոյական վարքագծի չափանիշներ՝ համամարդկային արժեքների և հասարակության կողմից ներկայացվող էթիկական պահանջների համադրման եղանակով: Բարոյականությունը բարոյական վարքի, նորմերի և կանոնների գիտակցման աստիճան է, ներքին սուբյեկտիվ դիրքորոշում աշխարհի հանդեպ: Բարոյականության հիմնական չափանիշը բարոյական վարքագիծն է. այն դրսևորվում է հասարակական հարաբերություններում և բնութագրվում է հետևյալ համամարդկային արժեքներով.

- Բարությամբ՝ մարդասիրական վարքագծով, բարյացակամ վերաբերմունքով արտաքին աշխարհի նկատմամբ:

- Արդարամտությամբ՝ վարքագծին բնորոշ է սեփական և դիմացինի գործողությունների ճշմարիտ և օբյեկտիվ գնահատում:

- Գեղեցկությամբ՝ գեղեցիկի սկզբունքներին համապատասխանող վարքագծով, գեղեցիկը տգեղից տարանջատելու կարողությամբ:

- Հանդուրժողականությամբ՝ ներողամիտ վարքագծով, սխալվելու հնարավորության ընդունմամբ:

Բարոյական դաստիարակության արդյունավետությունը պայմանավորված է հասարակության բոլոր սոցիալական օղակների դաստիարակչական ներուժով, դաստիարակող մեծահասակների մանկավարժական վարպետությամբ [1]:

Բարոյական դաստիարակությունը երեխային համամարդկային և սոցիալական արժեքներին հաղորդակից դարձնելու նպատակաուղղված գործընթաց է: Այն կազմակերպվում և ղեկավարվում է մեծահասակների կողմից: Նախադպրոցական տարիքում երեխան չափազանց զգայուն է ցանկացած ներգործության նկատմամբ, նա սպունգի նման ընկալում է

սոցիալական միջավայրի ներգործությունը և, ընդօրինակելով մեծահասակներին, փորձում է համապատասխանել մարդկային կենսակերպին բնորոշ չափանիշներին, դրսևորումներին [2, էջ 161]:

Արտաքին աշխարհի հանդեպ երեխայի դիրքորոշումն իրենից ներկայացնում է բարոյական զգացմունքների և պատկերացումների, բարոյական սովորությունների և վարքագծի ամբողջություն, որն ամփոփ ձևով կարելի է բնութագրել իբրև բարոյական կամ բարոյականության որակ: Փաստորեն, բարոյական որակը համալիր բարոյական հատկություն է, այն արդյունք է զարգացած բարոյական գիտակցության:

Բարոյական գիտակցության հետ մեկտեղ բարոյական դաստիարակության ընթացքում ձևավորվում են անձնային կարևորագույն հատկություններ, որոնք դաստիարակվում են բարոյական գիտակցությունից անկախ և վեր են ածվում սոցիալական զգացմունքների: Այդպիսի հատկություններից են, օրինակ, բարությունը, մարդասիրությունը, աշխատասիրությունը, ընկերասիրությունը, հայրենասիրությունը, մաքրասիրությունը: Աստիճանաբար երեխայի կողմից գիտակցվում և արժևորվում են նաև նշված զգացմունքներ, որոնք համալրում են նրա բարոյական որակը: Բարոյական դաստիարակության երկու կողմերն էլ ենթադրում են մանկավարժի ակտիվ մասնակցություն և աջակցում: Մանկավարժը բարոյական դաստիարակության ընթացքում հանդես է գալիս «սոցիալական ուղեկցողի» դերում:

Բարոյական դաստիարակությունն իրականացվում է որոշակի միջոցներով: Նախադպրոցական տարիքում արդյունավետությամբ կիրառվում են գեղարվեստական միջոցները, որոնք նպաստում են երեխայի բարոյականության զարգացմանը գեղագիտական շեշտադրումներով: Գեղարվեստական միջոցներից հարկ է հատուկ առանձնացնել մանկական գեղարվեստական գրականությունը: Հեքիաթների հերոսների գործողությունները մեծ հուզականությամբ են ընկալվում երեխաների կողմից և խորը հետք թողնում նրանց բարոյական զգացմունքների և պատկերացումների վրա: Հեքիաթների հերոսական կերպարները ընդօրինակման արժանի բարոյական նմուշներ են:

Բարոյական դաստիարակության ընթացքում անգնահատելի է բնության դերը, բնության հետ շփման ընթացքում ստացած դրական հուզական լիցքավորումը:

Բարոյական դաստիարակւոյթան միջոց է երեխայի ինքնուրույն գործունէութիւնը՝ խաղային, աշխատանքային, կերպարվեստային, կառուցողական և ուսումնական: Սակայն Մ. Ի. Լիսինան և Ա. Գ. Ռուզսկայան մանկան գործունէութան ձևերից հատուկ նշանակւոյթուն են տալիս մեծահասակների հետ հաղորդակցմանը և ինքնուրույնութեանը հասակակիցների հետ հարաբերվելու ընթացքում [5, էջ 48]:

Եվ, ի վերջո, բարոյականութեան հզոր միջոց է երեխային շրջապատող մթնոլորտը, այն սոցիալական միջավայրը, ուր երեխան ապրում և մեծանում է: Միտո և փոխադարձ հարգանքի հիմունքներով կառուցված բարյացակամ մթնոլորտը, ընկերական փոխվստահելի հարաբերութիւնները խթանում են բարոյական դաստիարակւոյթան գործընթացը և նպաստում սոցիալական զգացմունքների զարգացմանը:

Այսպիսով, բարոյական որակների ձևավորման ընթացքում երեխան ձեռք է բերում երեք կարևորագոյն հատկանիշ՝ բարոյական գիտակցւոյթուն, բարոյական վերաբերմունք արտաքին աշխարհի նկատմամբ և բարոյական վարքագիծ: Նշված հատկանիշներն օգնում են կառուցել արժևորված հարաբերութիւնների համակարգ՝ բարոյականութեան սկզբունքներով՝ ուղղված սոցիալական զգացմունքների ձևավորմանը:

МОРАЛЬНОЕ ВОСПИТАНИЕ КАК СРЕДСТВО ФОРМИРОВАНИЯ СОЦИАЛЬНЫХ ЧУВСТВ В СТАРШЕМ ДОШКОЛЬНОМ ВОЗРАСТЕ

Пономаренко И. Р., Асмарян К. Ж., Хугеян А. В.

В этой статье мы коснулись важности морального воспитания в старшем дошкольном возрасте, в результате чего у детей развиваются и формируются моральное сознание и социальные чувства.

Ключевые слова: моральное воспитание, моральное сознание, социальные чувства, старший дошкольный возраст.

MORAL EDUCATION AS A MEANS OF FORMING SOCIAL FEELINGS IN SENIOR PRESCHOOL AGE

Ponomarenko I. R., Asmaryan Q. J., Khugeyan A. V.

In the article we touch upon the importance of moral education in the senior preschool age, as the result of which children develop and form moral consciousness and social feelings.

Keywords: moral education, moral consciousness, social feelings, senior preschool age.

ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ

1. Թոփուզյան Ա. Հումանիստական դաստիարակության հիմնախնդիրները մանկավարժության մեջ: Երևան: «Լինգվա»: 2009թ.: 298 էջ:
2. Մարության Ս. Ա., Դալլարյան Ա. Ս. Նախադպրոցական մանկավարժություն: Երևան: «Զանգակ-97»: 2008թ.: 288 էջ:
3. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте. СПб.: Питер. 2008. 400 с.
4. Бреслав Г. М. Эмоциональные особенности формирования личности в детстве. М.: "Педагогика". 1990. 144 с.
5. Лисина М. И. Общение, личность и психика ребенка. Под редакцией Рузской А. Г. М.: Институт практической психологии. Воронеж: Модэк. 1997. 384 с.
6. Логинова В. И. Саморукова П. Г. Дошкольная педагогика. Учебник для студентов педагогических вузов (1 часть). Москва. "Просвещение". 1988. 256 с.

Տեղեկություններ հեղինակների մասին

Պոնոմարենկո Ի. Ռ.

Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան

Էլ. փոստ՝ irina.ponomareko.81@mail.ru

Ասմարյան Ք. Ժ. – մանկավարժական գիտությունների թեկնածու, դոցենտ

Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան

Էլ. փոստ՝ qnarik.asmaryan.63@mail.ru

Խուգեյան Ա. Վ. – դասախոս

Հայկական պետական մանկավարժական համալսարան

Էլ. փոստ՝ khugeyan@mail.ru

Տրվել է խմբագրություն 01.10.2019